

Mijn lange en bijzondere reis door onderwijsland

René Westra

Schrijver: René Westra

Coverontwerp: Jesper Westra & Jelmer Sneekes

ISBN: 9789465384177

© René Westra

Inhoud

Voorwoord	7
Het begin	8
Mijn (gouden) jaren in Alkmaar 1974-2013	20
Onderwijsvisie en onderwijshelden	67
De horizon wordt wijder; de onderwijswereld wordt groter	71
Mijn promotie	86
Na 39 jaar weg uit Alkmaar	95
Mooie jaren als zzp-er	101
Een extra ronde	114
Nawoord	128

Voorwoord

In 1921 verscheen mijn boek 'De keizer heeft helemaal geen kleren aan!' Hierin beschreef ik mijn belevenissen in mijn lange loopbaan in het onderwijs van 1970-2020. Ook besteedde ik veel aandacht aan allerlei vernieuwingen die ik in die jaren voorbij zag komen, de veranderende positie van de docent en de opkomst van een groot aantal buitenschoolse bureaus die vaak suggereren dat ze oplossingen bieden voor allerlei problemen in het onderwijs.

In de periode daarna ontwikkelden mijn activiteiten zich in twee richtingen. Op Linked-in bleef ik kritisch commentaar geven naar aanleiding van de bijdragen van een groot aantal mensen, die vanaf de zijlijn commentaar gaven op de naar hun mening slechte ontwikkelingen in het onderwijs. Dat leverde bijval op van een aantal leraren en kritisch commentaar of totale stilte van die buitenstaanders. Jammer, het lijkt wel of die twee groepen niet tot elkaar komen. Terwijl ze allebei nodig zijn voor goed onderwijs.

Aan de andere kant bleek dat er nog veel aantrekkelijk werk voor mij was binnen het onderwijs na 2020. Ik viel twee keer in op een school als biologie docent. Bij uitgeverij Malmberg kreeg ik weer de kans om aan de slag te gaan met onderwijsopdrachten.

En ik leerde de jonge en talentvolle biologielerares Rilana Voorhorst kennen. Samen met haar verzorgde ik in 2024 de workshop 'Le deuxième sexe' op de Nibi-conferentie voor docenten biologie. Daarin stelden we de achterstelling van vrouwen op biologisch, medisch en sociaal gebied aan de orde met een powerpoint en verschillende metingen en spellen die de docenten in hun klassen konden gaan gebruiken. De zaal vulde zich met 52 deelnemers, zo veel had ik er nog nooit gehad in al mijn workshops! Ik dacht toen dat dit mijn laatste publieke optreden in onderwijsland zou zijn. Maar dat bleek niet het geval, er kwam daarna nog veel meer spannends op mijn pad.

Daarom besloot ik mijn boek uit 2021 geheel te herschrijven, waarin ik nu een caleidoscopisch beeld schets van allerlei mooie onderwijs gerelateerde gebeurtenissen in de klas en daarbuiten tijdens mijn lange loopbaan in het onderwijs. Ik hoop mijn lezers mee te geven wat een fantastische tijd het voor mij was in die lange tijd. Stilletjes hoop ik daarbij dat dit een flink aantal jonge mensen zal inspireren om ook te kiezen voor het mooiste beroep dat er is: dat van leraar.

Het begin

Dat ik ooit leraar in het voortgezet onderwijs zou worden, was me niet meteen duidelijk. Zelf vond ik het niet zo leuk op de middelbare school. Ik deed wat er moest gebeuren en vond de meeste lessen saai. Er waren een paar aardige leraren en ook een paar vervelende. Vooral die laatsten heb ik onthouden. Ze lieten bijvoorbeeld duidelijk merken dat ze een voorkeur hadden voor kinderen die goed waren in hun vak. Ze begrepen vaak niet dat er ook kinderen waren die wat meer moeite hadden met de stof. Die kregen dat in de les te horen: bij het uitdelen van de nagekeken proefwerken (systematisch van hoog naar laag of juist precies andersom) werden er bepaald geen positieve opmerkingen gemaakt tegen kinderen met een laag cijfer.

Mijn ouders hadden vanaf het begin duidelijk gemaakt dat zittenblijven het einde van mijn loopbaan op die school betekende. Via adviezen van het hoofd van de lagere (basis)school was ik op de hbs (een soort atheneum) terecht gekomen. Mijn ouders vonden mulo (een soort mavo) eigenlijk goed genoeg en daar moest ik dan heen als het misging op de hbs. Ik liet alles vrij lijdzaam over me heen komen, zei weinig en leerde hard om de school af te ronden, het ouderlijk huis te verlaten en op mijn zeventiende op eigen benen te gaan staan in Groningen en naar de universiteit te gaan. Na vijf jaar school was het zover: ik slaagde voor mijn eindexamen. Wat ik moest gaan studeren na de hbs, wist ik nog niet precies. Anders dan tegenwoordig kon je daar tot vrij kort voor het begin over nadenken. Uiteindelijk besloot ik om geen sociologie, maar biologie te gaan doen. Ik weet eigenlijk niet meer zo goed waarom. Op school had ik niet zo'n erg inspirerende leraar voor dat vak gehad. We deden bijvoorbeeld nooit proefjes, de enige echt leuke lessen van deze overigens heel aardige man waren zijn lessen over fossiele dieren.

In Groningen had ik het meteen geweldig naar mijn zin. Vooral de vrijheid sprak mij erg aan. Ik ging op kamers bij een hospita op de Zaagmuldersweg, tegenover het stadion van het toenmalige GVAV, dat na 1971 FC Groningen werd. Op zondag betekende dat vaak eerst naar de Franciscuskerk in dezelfde straat en dan, eens in de twee weken, naar het voetbalstadion. Zelf had ik eigenlijk gekozen voor een andere kamer, op de Klaprooslaan. Maar mijn moeder, die me bij de kamerkeuze begeleidde, zag dat er in dat huis een uiterst knappe dochter verbleef en was bang dat ik meer aandacht aan haar dan aan

mijn studie zou besteden.

Bij de studie die ik had gekozen, deed ik aanvankelijk maar weinig. Ik genoot meer van de mogelijkheid om tijdens de vele practica door de zaal te lopen en met iedereen gesprekken aan te knopen. Op school had dat nooit gekund. Een vriend die ik al vanaf school kende en die ook biologie studeerde, maakte zich zorgen over mijn vorderingen. Ik tekende vrijwel niets tijdens de practica. Op de zondagmiddagen kwam hij regelmatig langs, zodat ik zijn tekeningen kon overnemen, waardoor ik niet in de problemen zou komen bij de beoordeling van mijn werk. Jaren later vertelde hij me dat hij nog nooit zo'n verandering in korte tijd bij een mens had waargenomen: van een stille, wat saaie jongen, in een erg drukke en opgewekte student.

De eerste twee jaar van mijn studie biologie in Groningen moest ik hard vechten tegen de aandrang om ermee te stoppen. Het snijden in vieze, naar formaline stinkende dieren stond me tegen. En nog erger was dat ik de resultaten van al dat gehak daarna ook nog eens moest tekenen. Ik genoot veel meer van de vrijheid om ongehinderd door de practicumzalen te kunnen lopen en met mijn medestudenten te praten. De enige reden dat ik doorzette was, dat ik er altijd een enorme hekel aan heb gehad om op te geven. Dat is me later van pas gekomen in mijn lange marathoncarrière. Daar hielp die instelling me altijd naar de finish, ook al was ik na dertig km vaak behoorlijk moe. Pas in het derde studiejaar, toen ik meer zelf mijn onderwerpen kon kiezen, begon ik de studie leuk te vinden. Anders dan voor tekenen had ik wel aanleg voor het uitvoeren van operaties aan dieren, iets dat me een kick gaf. Ik herinner me dat een paar meisjes, die de rillingen kregen van operaties, mijn hulp vroegen als er weer eens een muisje moest worden 'geholpen'. Bovendien raakte ik in diezelfde periode veel van mijn voortdurend gevoelde onrust kwijt, toen ik als een blok viel voor Ellen, een prachtig meisje, op een avond met een rockband in de grote zaal van studentensociëteit VERA. Ik was al vaak verliefd geweest, maar dat duurde eigenlijk nooit langer dan een paar weken. Maar toen ik haar zag, had ik een veel sterker gevoel van verrukking dan ooit tevoren. Haar prachtige blauwe ogen, mooie figuur en wat ondeugende glimlach betoverden mij, naast haar gevoel voor humor en haar ondernemende karakter. Eigenlijk is dat altijd zo gebleven, tot ik haar zevenenveertig jaar later moest loslaten na een korte maar hevige ziekte. Een week na onze eerste ontmoeting trok ik bij haar in. Zij studeerde Nederlands en moest thuis veel tijd besteden aan het lezen van allerlei literaire werken. Om haar niet af te leiden, ging ik maar flink aan de slag met het schrijven van verslagen voor mijn

cursus biochemie, die met hoge cijfers beoordeeld werden. Ik herinner me dat onze assistent zijn verbazing daarover uitsprak. 'Wat is er met jou gebeurd, Westra? De vorige keer dat ik je begeleidde, was het helemaal niks en nu zulk prachtig werk.' 'Ik ben verliefd, meneer Bergink.' Mijn studie liep ineens als een trein en dat is tot het eind zo gebleven. Het viel ook de koffiejuffrouw bij zoölogie op. 'Je kwam altijd onregelmatig en nu zie ik je elke dag.' Toen Ellen een keer mee kwam naar het lab, viel het kwartje bij haar. 'Die moet je houden', zei ze de volgende dag tegen me.

Een paar maanden later kwam ik terug van een reis met drie vrienden naar Iran, Afghanistan, Pakistan, India en Nepal. Uit mijn rugzak haalde ik een kleurige jurk tevoorschijn die ik in de Afghaanse hoofdstad Kabul had gekocht en vroeg Ellen of ze in die jurk met me wilde trouwen. Haar antwoord zal ik nooit vergeten: 'Ja graag, maar dan wil ik wel meteen een kind van je.' We trouwden al snel en kregen een jaar later onze eerste nakomeling, een dochter. Om wat extra inkomen te genereren, onderbrak ik mijn studie voor zes weken om in de nachtploeg te gaan werken bij de IGLO in Hoogeveen. Mijn vrouw was dol op kinderen, overtuigde ook mij van de charmes daarvan en dat heeft geresulteerd in ons heerlijke vijftal: vier biologische en een adoptiezoon uit Sri Lanka.

In die tijd, in de jaren zeventig, was alles vrij. Er werd gerookt, gedronken, drugs waren in, evenals de vrije liefde en het ongehuwd samenwonen. Wat dat betreft heb ik een 'saai leven' geleid. Drugs vond ik niks en vrije liefde ook niet. In alle jaren die volgden werd je in dat opzicht best op de proef gesteld. Zowel later op school als op allerlei feestjes en conferenties waren er regelmatig allerlei dames die interesse toonden, maar ik vond mijn eigen schat altijd veel mooier en leuker en ging niet in op die avances. Zelfs nu ze al een paar jaar dood is, houd ik nog altijd van haar. Het is een troostrijke gedachte dat wij allebei geloven dat we elkaar later terugzien in het hiernamaals:

Vita mutatur, non tollitur (Het leven eindigt niet, maar wordt getransformeerd). Mijn vrouw maakte daar zelfs vlak voor haar dood nog een grapje over. Toen ik vroeg of ze me daarboven in de drukte van de hemel wel kon vinden als ik daar aankwam, antwoordde ze: 'Geen probleem, die luide stem van jou hoor ik altijd boven alles uit.' En ze vroeg me om gelukkig te blijven en veel mooie verhalen voor haar mee naar boven te brengen. Ze moest altijd lachen om mijn invallen. Hoewel ze als doopsgezinde dame liever geen onwaarheden sprak, maakte ze daarop altijd een uitzondering als ik weer eens een mooi verhaal opdiste en mijn vrienden haar vroegen of het echt waar was wat ik vertelde. Met een stalen gezicht bevestigde ze dat altijd,

met een ontroerende loyaliteit. Later in bed zei ze dan vaak nog wel even dat ik wel een enorme fantasie had. Ik was haar 'baron van Münchhausen'.

Gaandeweg besepte ik dat ik liever over biologie praatte dan opgesloten te worden in een lab en daar de hele dag experimenten 'op de vierkante centimeter' te moeten doen. Werken in de industrie leek me al helemaal niets, in de zeventiger jaren van de vorige eeuw had dat ook niet zo'n beste naam. Biologieleraar worden, dat leek me wel heel leuk. Vertellen over de fascinerende wereld van het menselijk lichaam, met de leerlingen het veld in om planten en dieren te bekijken, proefjes doen, benadrukken dat ons leefmilieu van levensbelang is. Dat laatste werd steeds duidelijker, vooral toen in die tijd het rapport van de Club van Rome uitkwam. Daarin werd duidelijk dat de mensheid door vervuiling, ontbossing en overbevolking steeds meer een aanslag deed op de leefomgeving, dat er grenzen zaten aan de groei.

Leraren kunnen belangrijk zijn als rolmodellen. Zo schreef ecooloog Johan Bekhuis: 'Op de middelbare school nam onze biologieleraar ons mee naar buiten. Naar het kanaal, vlakbij school, maar eens kijken wat er te vinden was. Dat hield de interesse in de biologie levend, zodanig zelfs dat ik begin jaren zeventig biologie ging studeren, in Nijmegen.' En volgens zijn eigen zeggen koos Ben Feringa, een van Nederlands meest recente Nobelprijswinnaars, voor de chemiestudie door zijn leraar scheikunde op de hbs. Gerard Stout, die een klas hoger zat en geïnspireerd door dezelfde leraar ook scheikunde aan de RUG in Groningen ging studeren, vertelt: 'Een heel groepje leraren op onze school in Emmen was progressief in de lesaanpak: geen hiërarchie en afstand. Ze vonden dat ze er voor de leerlingen moesten zijn. De onderzoekende geest zat waarschijnlijk al in Ben, maar die leraar, Gerard Op de Weegh, heeft dat op het juiste moment aangeraakt.' Feringa groeide op in een katholiek boeren gezin met tien kinderen. Daar had hij maar één droom: de boerderij van zijn vader overnemen. Maar kleine Ben moest eerst maar eens naar de middelbare school, vond pa. En daar, op de RK HBS in Emmen (later Katholiek Drents College), ontmoette hij de man die zijn leven zou veranderen: Gerard Op de Weegh, leraar natuur- en scheikunde. 'Die man stond niet boven de leerlingen, hij was één van ons', herinnert Gerard Stout zich. 'Hij bracht ons een diepe liefde voor natuur- en scheikunde bij. Door die

man besloot ik om scheikunde te gaan studeren. En Ben uiteindelijk ook.'

En daarnaast vond ik kinderen en dingen uitleggen leuk. In de bovenbouwtijd van de hbs had ik al meegeholpen als begeleider bij 'Jongens- en Meisjesstad', een zomervakantiekamp voor jonge kinderen die niet met vakantie konden in mijn woonplaats Sneek. Mijn jongere broer vertelde me laatst dat ik hem had leren huiswerk maken, toen hij begon aan zijn middelbare school. Ik kon me dat zelf overigens niet herinneren. Een bijzonder mechanisme. Iemand die hulp krijgt aangeboden, onthoudt dat blijkbaar beter dan de aanbieder. Tijdens mijn studie in Groningen was ik actief in het katholieke jongerenwerk. Ik vond de activiteiten met jongeren inspirerend.

Maar was ik wel geschikt voor het leraarschap, kon ik dat eigenlijk wel? Toen deed zich een kans voor om dat te onderzoeken. Op het Botanisch Lab aan de Grote Rozenstraat hing een briefje met een noodkreet van een middelbare school. 'Graag willen wij een gemotiveerde student voor een langdurige vervanging van onze biologiedocent, voor achttien uur.' Dat vond ik wel wat veel, dus zocht ik een maatje om samen die achttien uur te gaan doen. Die had ik snel gevonden, namelijk mijn studiegenoot Hans, die in hetzelfde huis als ik woonde in het Soephuisstraatje. Dus gingen wij samen op voor een sollicitatiegesprek. De rector hield het kort, we waren jong, langharig en onervaren, maar hij had niet veel keus. Aangenomen dus, drie dagen later beginnen. De busreis van onze studentenstad Groningen naar de school in Emmen duurde in die tijd anderhalf uur, die wij gebruikten om samen te overleggen over hoe wij onze lessen wilden geven. We hadden van de rector lesboeken gekregen.

Antwoordenboeken bestonden toen nog niet, datzelfde gold voor toetsvragen voor het gebruik bij proefwerken. We werden geacht die antwoorden zelf te bedenken en die toetsvragen zelf te maken.

Toetsen van leerlingen gebeurde in die tijd trouwens op drie manieren: behalve aangekondigde proefwerken van een lesuur waren er korte (vaak niet tevoren aangekondigde) schriftelijke overhoringen en mondelinge overhoringen. In het laatstgenoemde geval werden twee of drie willekeurig gekozen leerlingen voor het bord gehaald, die vervolgens enkele vragen moesten beantwoorden over het opgegeven huiswerk. Het aantal cijfers dat wij per leerling verzamelden lag een stuk hoger dan tegenwoordig gebruikelijk.

Op maandagmorgen meldde ik mij om tien over acht bij de rector. Hij liep met me mee naar de klas en stelde me voor aan de leerlingen van een mavo 3-groep. Sommige leerlingen waren net zo groot als ik en de oudste waren maar vier jaar jonger. 'Oké, klas. Jullie liggen flink achter door de afwezigheid van jullie docent. Samen met jullie nieuwe docent reken ik erop dat jullie die achterstand gaan inhalen. Mijnheer, veel succes met uw werk!' Dat laatste was mijn eerste en, zoals na enige tijd bleek, enige pedagogisch-didactische aanwijzing. Ik had in een van mijn brugklassen de zoon van de rector in de klas, dus die kreeg ongetwijfeld een ooggetuige verslag van mijn optreden.

Met vallen en opstaan leer je dan hoe het moet (of niet natuurlijk, niet iedereen leert het). Maar alles bij elkaar, met zo nu en dan enige strubbelingen, vond ik het leuk om te doen en kon ik me redden met een club jonge mensen. Ik had geluk in mijn mavo 3-klas. De grootste en meest dominante jongen in die klas had om een voor mij onduidelijke reden sympathie voor mij. Als het eens heel rumoerig begon te worden, brulde hij: 'Allemaal bekken dicht, meneer wil wat zeggen.' Sommige meisjes in die klas vonden een jonge, langharige docent wel aantrekkelijk en bleven na de les hangen, zogenaamd omdat ze iets niet helemaal begrepen hadden. Overigens was de eerder genoemde schei- en natuurkundedocent Gerard Op de Weegh op die school een van mijn collega's.

Ook mijn maatje zocht zijn weg in het leraarschap. Hij gaf op een gegeven moment een practicum met mossels en zat bij een groepje om te helpen. Het was een enorme pan in de klas, waarop een conrector binnenkwam om de orde te herstellen. Toen mijn roodharige maatje wilde gaan staan om duidelijk te maken dat hij de leraar was, brulde de conrector: 'Jij daar, rooie, zitten blijven!' Hij had duidelijk niet in de gaten dat hij het tegen de leraar had.

Na deze invalklus van een aantal maanden concentreerde ik me weer volledig op de afronding van mijn studie. Ik deed mijn doctoraal-onderzoek, te beginnen met een mathematisch-biologisch onderwerp. In mijn kandidaatsperiode had ik ontdekt dat, anders dan op de middelbare school, het vak wiskunde me goed afging. Ik zag ineens allerlei mogelijkheden om wiskundige principes toe te passen in de biologie. In een prachtig landhuis in Haren, 't Huis de Wolf, werkte ik aan een dynamisch computermodel dat het verloop van een epidemie